



# STICHTING SANDERLING

## JAARVERSLAG 2021

---

<b>1</b>	<b>Missie, visie en doelstellingen .....</b>	<b>1</b>
1.1	Missie .....	1
1.2	Visie .....	1
1.3	Doelstellingen.....	2
1.4	Participatory storytelling.....	2
<b>2</b>	<b>Bestuursverslag.....</b>	<b>2</b>
2.1	Bestuursvergaderingen .....	2
2.2	BTW-plichtig .....	2
<b>3</b>	<b>Activiteitenverslag .....</b>	<b>3</b>
3.1	Erasmiaanse Namen 2.0.....	3
3.2	De klas van Carry en Esther (werktitel).....	7

---

## 1 Missie, visie en doelstellingen

### 1.1 Missie

Stichting Sanderling richt zich op *participatory storytelling*: het verzamelen en beschikbaar maken van authentieke verhalen, herinneringen, ervaringen, dromen en ideeën van en over gewone mensen binnen de domeinen natuur, cultuur en ontmoetingen. Zo wil de stichting mensen inspireren en verbinden, vastleggen wat niet vergeten mag worden, schoonheid en vergankelijkheid vastleggen, participatie stimuleren en bewustwording kweken voor wat onze wereld waardevol maakt: natuur, cultuur, menselijk vernuft en intermenselijk contact. De verhalen die de stichting wil verzamelen vallen uiteen in twee groepen: verhalen, herinneringen en ervaringen (gericht op het verleden) en dromen en ideeën (gericht op de toekomst).

### 1.2 Visie

Stichting Sanderling droomt van een wereld waarin mensen de waarde inzien van natuur, cultuur, menselijk vernuft en intermenselijk contact.

### 1.3 Doelstellingen

Met haar *participatory storytelling*-projecten heeft Stichting Sanderling de volgende doelstellingen:

- Mensen inspireren en verbinden,
- Vastleggen wat niet vergeten mag worden,
- Schoonheid en vergankelijkheid vastleggen,
- Participatie stimuleren,
- Bewustwording kweken voor wat onze wereld waardevol maakt: natuur, cultuur, menselijk vernuft en intermenselijk contact.

### 1.4 Participatory storytelling

Stichting Sanderling richt zich op *participatory storytelling*, een meerstemmige vorm van verhalen vertellen waarbij mensen hun eigen ervaringen, herinneringen, dromen en ideeën delen over een overkoepelend thema. Uit de samengevoegde verhalen ontstaat een web van betekenis; een meerstemmige kroniek die het individuele overstijgt.

## 2 Bestuursverslag

### 2.1 Bestuursvergaderingen

In 2021 is het bestuur tweemaal samengekomen, eenmaal fysiek en eenmaal online.

### 2.2 BTW-plichtig

In augustus 2021 heeft het bestuur de Belastingdienst verzocht om Stichting Sanderling als btw-plichtig aan te merken, bij voorkeur met terugwerkende kracht. De Belastingdienst is aan dit verzoek tegemoetgekomen. Dit leidde tot een teruggave van omzetbelasting over de jaren 2018 – 2021.

### 3 Activiteitenverslag

In 2021 rondde Stichting Sanderling het project Erasmiaanse Namen 2.0 af en oriënteerde zij zich op een vervolgproject: De klas van Carry en Esther (werktitel).

#### 3.1 Erasmiaanse Namen 2.0



*Tentoonstelling Erasmiaanse Namen. Foto: carine hekker fotografie*

Erasmiaanse Namen 2.0 was het vervolg op Erasmiaanse Namen 1.0, een herdenkingsfilm om de oorlogsslachtoffers van het Rotterdamse Erasmiaans Gymnasium te herdenken. Met het project *Erasmiaanse Namen* willen Stichting Sanderling en het Erasmiaans Gymnasium een nieuwe impuls geven aan de traditionele dodenherdenking op school, die sinds 1946 bestaat. Erasmiaanse Namen 2.0 bestond uit vier deelprojecten: een educatief onderzoeksproject, een tentoonstelling, historisch onderzoek en een update van de herdenkingsfilm. Alle deelprojecten hangen met elkaar samen. Hieronder worden de deelprojecten en de behaalde doelstellingen kort toegelicht. Van het project is een uitgebreid verslag gemaakt.

#### Vier deelprojecten

- **Educatief project** | *meerjarig* : Stichting Sanderling heeft een meerjarig educatief project ontwikkeld waarbij leerlingen zelf historisch onderzoek doen naar de oorlogsslachtoffers onder de (oud-) leerlingen van hun school. De pilot vond plaats in het schooljaar 2020/21. Zeven zesdeklassers schreven hun profielwerkstuk over twaalf Erasmiaanse oorlogsslachtoffers.
- **Historisch onderzoek** | *eenmalig* : In de jaren zeventig begon oud-schoolhistoricus drs. N. van der Blom aan zijn onderzoek naar de Erasmiaanse oorlogsslachtoffers. Omstreeks 2003 nam oud-leerling Anne Schram Ouweneel dit werk van hem over. In 2003 vond zij veertig 'nieuwe' slachtoffers. Toch was het onderzoek niet afgerond, omdat nog nooit onderzoek was gedaan naar Erasmiaanse oorlogsslachtoffers die vóór 1911 op school instroomden. In 2020 en 2021 vond Anne opnieuw dertig 'onbekende' Erasmiaanse

oorlogsslachtoffers. Bij dit onderzoek ging het alleen om het achterhalen van de namen van de Erasmiaanse oorlogsslachtoffers. Het onderzoek naar de achtergronden van de Erasmiaanse oorlogsslachtoffers gebeurt door de huidige leerlingen van de school.

- **Tentoonstelling** | *jaarlijks* : In mei 2021 richtte Stichting Sanderling op het Erasmiaans Gymnasium samen met leerlingen een tentoonstelling in t.g.v. de jaarlijkse Dodenherdenking. De tentoonstelling bestond uit de levensverhalen van de twaalf oorlogsslachtoffers die door de leerlingen waren onderzocht, aangevuld met de namen van alle Erasmiaanse oorlogsslachtoffers, opgeschreven door kunstenaar Bart Domburg. De tentoonstellingsteksten waren gebaseerd op de profielwerkstukken van de leerlingen, maar ingekort en aangevuld met algemene informatie. Met deze jaarlijkse expositie nodigt de school de huidige generatie leerlingen uit om zowel letterlijk als figuurlijk langer stil te staan bij de personen die schuilgaan achter de namen. De tentoonstelling groeit elk jaar aan met de biografische informatie die de leerling-onderzoekers vinden. Zo versterken de tentoonstelling en het educatieve project elkaar. De tentoonstelling zal jaarlijks rondom de Dodenherdenking opnieuw worden opgebouwd.
- **Herdenkingsfilm** | *actualisering* : De herdenkingsfilm *Erasmiaanse Namen*, gemaakt in april 2020, stelde de school in staat om ook tijdens de coronacrisis haar oorlogsslachtoffers te herdenken. Daarnaast was de film bedoeld als aftrap en aanjager van het educatieve project. Sinds het maken van de film zijn extra oorlogsslachtoffers gevonden. Hun namen zijn toegevoegd aan de herdenkingsfilm. Om dit mogelijk te maken, is extra filmmateriaal opgenomen, extra muziek gemaakt en is opnieuw gemonteerd. De nieuwe namen zijn ingesproken door leerlingen en opgeschreven door Bart Domburg. De film is nu zo mogelijk nog indrukwekkender dan de versie van 2020.  
📄 <https://youtu.be/LV3ZZv5FPDo>

## Behaalde doelstellingen

- **Doelstelling 1:** Erasmiaanse oorlogsslachtoffers blijven herdenken  
*Hoger doel: Bewustwording kweken*

Het project Erasmiaanse Namen heeft de Erasmiaanse dodenherdenking nieuw leven ingeblazen. Met deze nieuwe impuls kan deze traditie ook in de 21ste eeuw worden voortgezet. De school is voornemens om de tentoonstelling jaarlijks opnieuw op te bouwen, steeds aangevuld met nieuwe biografische informatie uit het doorlopende leerlingenonderzoek. Daarnaast stelde de tentoonstelling de school in staat om ondanks de beperkende coronamaatregelen aandacht te besteden aan de dodenherdenking. De tentoonstelling (bereik: 1100 leerlingen), het educatieve onderzoeksproject (7 leerlingen) en het meehelpen met de tentoonstelling en het historische onderzoek (4 leerlingen) hebben bewustwording gekweekt onder de leerlingen van het Erasmiaans Gymnasium over de Erasmiaanse oorlogsslachtoffers, en in het verlengde daarvan over de Tweede Wereldoorlog. Niets brengt de oorlog zo dichtbij als oorlogsslachtoffers van de eigen school.

- **Doelstelling 2:** Erasmiaanse oorlogsslachtoffers een naam en een gezicht geven  
*Hoger doel: Bewustwording kweken, vastleggen wat niet vergeten mag worden*

Sinds 1946 worden op het Erasmiaans Gymnasium elk jaar rondom 4 mei de namen voorgelezen van de leerlingen en oud-leerlingen die de oorlog niet overleefden. Tot nu toe bleven dit ‘lege’ namen. Namen zonder verhaal. Het project Erasmiaanse Namen geeft de namen een gezicht. In deze pilot (schooljaar 2020/21) onderzochten zeven leerlingen twaalf Erasmiaanse oorlogsslachtoffers. De leerlingen vonden foto’s, documenten, verwanten, krantenknipsels, anekdotes en publicaties van of over de oorlogsslachtoffers. Hierdoor kwamen de namen tot leven. “Eslina de Haas en Elchanan Stein zijn nu voor mij Lientje en Egon. Ze zijn niet langer namen die ik mij vaag kan herinneren van het oplezen van de lijst.” Het Erasmiaans Gymnasium zal waarschijnlijk nooit meer terugkeren naar de situatie waarin de namen worden gepresenteerd zonder enige biografische informatie, zoals leeftijd en plaats van overlijden. De namen zijn in feite nu al tot leven gekomen, ook al is nog niet elk slachtoffer onderzocht.

- **Doelstelling 3:** Actief participeren van leerlingen  
*Hoger doel: Historische sensatie creëren*

Dertien leerlingen hebben actief geparticipeerd. Zeven leerlingen schreven hun profielwerkstuk over een of twee Erasmiaanse oorlogsslachtoffers. Tijdens hun onderzoek ontstond historische sensatie: tijdens het bladeren door de historische leerlingenadministratie, door het lezen van het oorlogsdagboek van rector Pattist en door ontmoetingen met nabestaanden. Vier andere leerlingen hebben meegedacht over en meegeholpen met de tentoonstelling en het historisch onderzoek. Ook zij maakten kennis met nabestaanden en ook bij hen ontstond onmiskenbaar historische sensatie.

## Enkele reacties

“Een onvergetelijke ervaring.”

– Tjalie Mangindaan, leerling Erasmiaans Gymnasium

“De familie Van Veen voelt als mijn eigen familie, ik lijk ze persoonlijk gekend te hebben.”

– Stella Mentink, leerling Erasmiaans Gymnasium

“Het onderzoeken van Lientje en Egon heeft mij voor het eerst iets laten voelen bij de Holocaust. Het feitelijk benaderen van de oorlog sinds de basisschool zorgde voor een losgekoppeld gevoel dat mij wel zei dat het allemaal vreselijk was, maar ik had er verder geen connectie mee. Het was niet meer dan nummers en feitjes. Dit onderzoek heeft mij inzicht gegeven in de pijn die gevolg is van de oorlog en dat het moment dat dingen pijn doen een moment te laat is om te handelen. Dat geldt voor toen en dat geldt voor vandaag. De oorlog is niet iets van een oudere generatie. De gevolgen van de oorlog zijn nog steeds voelbaar en de lessen die ervan te leren zijn, zijn juist uiterst belangrijk voor huidige generaties.”

– Dana van Lijf, leerling Erasmiaans Gymnasium

“Het is een mooi en indrukwekkend project geworden! Goed om te lezen wat de leerlingen allemaal gevonden hebben en waarin het geresulteerd heeft. De biografieën over de slachtoffers die via Westerbork zijn gedeporteerd zouden prima passen op onze website WesterborkPortretten.”

– Patrick Prinsen, educatief medewerker  
Herinneringscentrum Kamp Westerbork

“Het voelt voor mij alsof mijn moeder en mijn opa weer een beetje terug zijn gekomen. Ontroerend mooi! Ik heb grote bewondering voor de inzet van de leerlingen en voor de integere manier van presenteren in deze bijzondere school.”

– Betty Vos-Vieijra, dochter van Dora van Veen,  
kleindochter van Jacob van Veen

## Media-aandacht

- **NRC:** Op 30 april 2021 publiceerde NRC een groot artikel over Erasmiaanse Namen in haar Rotterdam-bijlage, onder de titel ‘Leerlingen brengen ‘lege’ namen Erasmiaans Gymnasium tot leven’. Redacteur Mirjam Remie, zelf ook oud-leerling van het Erasmiaans, interviewde hiervoor Ties Hoogeveen en Anne Schram Ouweneel van Stichting Sanderling.  
[www.nrc.nl/nieuws/2021/04/29/lege-namen-erasmiaans-tot-leven-gebracht/](http://www.nrc.nl/nieuws/2021/04/29/lege-namen-erasmiaans-tot-leven-gebracht/)



- **Boek Nederlandse gymnasia:** Van dezelfde NRC-redacteur Mirjam Remie verschijnt in 2022 een boek over de geschiedenis van de Nederlandse gymnasia. Het zesde hoofdstuk van dit boek handelt over Nederlandse gymnasia in de Tweede Wereldoorlog. Dit hoofdstuk zal beginnen en eindigen met het project Erasmiaanse Namen.
- **Tolle Belege:** Daarnaast is veel aandacht besteed aan het project in *Tolle Belege*, het blad van Semper Floreat, de oud-leerlingvereniging van het Erasmiaans Gymnasium. In augustus 2021 verschenen hierin twee artikelen, een groot essay en een gedicht over het project. *Tolle Belege* wordt gedrukt in een oplage van 1000 exemplaren.
- **Overige aandacht:** Met hun onderzoek leverden de leerlingen ook een bijdrage aan de landelijke herdenkingsmonumenten. De website Joods Monument benaderde Stichting Sanderling met het verzoek om de informatie over Sonja Taub over te mogen nemen. Herinneringscentrum Westerbork vroeg toestemming om de informatie over Egon Stein, Lien Stein-de Haas, Dora Vieijra-van Veen en Jack van Veen over te nemen voor de website WesterborkPortretten. De website Oorlogsbronnen heeft bij alle Erasmiaanse oorlogsslachtoffers de notatie ‘Erasmiaans Gymnasium Rotterdam’ opgenomen. Het Erasmiaans is de eerste school die zo vermeld staat op Oorlogsbronnen. Het Erasmiaans Gymnasium zelf maakte op haar website ruimte voor de namen, informatie over het project en de tentoonstellingsteksten.

### 3.2 De klas van Carry en Esther (werktitel)

Na de zomervakantie van 1941 mochten Joodse leerlingen niet terugkeren naar hun eigen openbare scholen. De gemeente Rotterdam richtte voor hen o.a. een Joods Lyceum op. Op deze school zaten 150 leerlingen. Voor het project *De klas van Carry en Esther* (werktitel) probeert Anne Schram de namen, omstandigheden en verhalen te achterhalen van alle 150 leerlingen. Hiervoor raadpleegt zij dagboeken, leerlingenadministraties van Rotterdamse scholen, publicaties, online bronnen en offline archieven. Van elke leerling zoekt zij foto's, verhalen en anekdotes. Uiteindelijk brengt Stichting Sanderling de verhalen van deze leerlingen naar Rotterdamse middelbare scholieren via een geënceneerde lesbrieven waarmee scholen en leerlingen zich letterlijk en figuurlijk kunnen inleven in de leerlingen. Niets brengt de oorlog zo dichtbij als de eigen leeftijdsgenoten in de eigen stad.

De NRC (13 november 2021) en Radio Rijnmond (15 november 2021) besteedden al aandacht aan het project. In 2022 zal Stichting Sanderling financiering zoeken om dit project mogelijk te maken.

---

Het bestuur van Stichting Sanderling heeft dit jaarverslag opgesteld in december 2021. De eindverantwoordelijkheid voor het jaarverslag ligt bij het bestuur van Stichting Sanderling.

Caecilia van Stigt

Julia van de Graaff

Rik Zagers

voorzitter

vicevoorzitter

penningmeester